

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यानिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

चंडीगढ प्रशासन आणि इतर

विरुद्ध

नौरंग सिंग आणि इतर

[बी. पी.जीवन रेड्डी आणि के. एस. परिपूर्णन , न्यायमूर्ती .]

सेवा कायदा

समान कामासाठी समान वेतन-रोजगाराचे प्रमाण केंद्रशासित प्रदेश (यू. टी.) च्या अधिसूचनेनुसार पद, वेतनमान आणि त्यात सुधारणा या संदर्भात राज्य सरकारच्या आकृतिबंधाचे पालन करणे आवश्यक आहे-त्यानुसार, अभियांत्रिकी महाविद्यालयातील विद्यमान दुकानदारांना लिपिकांचे वेतनमान दिले गेले-तथापि, महाविद्यालयाच्या मुख्याध्यापकांच्या सांगण्यावरून, केंद्रशासित प्रदेशाने दुकानदारांच्या वाढीव वेतनमानात सुधारणा केली-परिणामी, केंद्रशासित प्रदेशाने दुसऱ्या वेतन आयोगाच्या शिफारशी स्वीकारल्या, इतर गोष्टींबरोबरच, लिपिक आणि दुकानदारांच्या वेतनमानात समानतेसाठी-परंतु, तोपर्यंत त्या महाविद्यालयातील विद्यमान दुकानदारांना दुसऱ्या वेतन आयोगाने शिफारस केलेल्या वेतनमानापेक्षा जास्त वेतनमान दिले गेले होते-चूक लक्षात घेऊन केंद्रशासित प्रदेशाने नव्याने भरती झालेल्या दुकानदारांना दुसऱ्या वेतन आयोगाने शिफारस केलेले वेतनमान दिले-परंतु दिले गेलेले जास्त वेतनमान हे मागे घेण्यात आले नाही. ते केवळ त्यांना वैयक्तिक वेतनमान मानले. या प्रकरणाच्या परिस्थितीत, नव्याने भरती झालेल्या

दुकानदारांकडून जुन्या दुकानदारांना देण्यात आलेल्या उच्च वेतनमानाचा दावा करण्यासाठी "समान कामासाठी समान वेतन" या सिद्धांताचा वापर केला जाऊ शकला नाही-एक स्पष्ट चूक ही भारतीय संविधान, 1950-अनुच्छेद 39 (ड). पुनरावृत्ती करण्यासाठी वैध आधार ठरू शकत नाही.

प्रतिवादी हे अभियांत्रिकी महाविद्यालयाचे नव्याने नियुक्त केलेले दुकानदार होते.भारत सरकारच्या गृह मंत्रालयाने जारी केलेल्या अधिसूचनेनुसार, अपीलकर्त्याने पदाचे स्वरूप, वेतनमान आणि त्यात सुधारणा करण्याच्या संदर्भात राज्य सरकारच्या आकृतिबंधचे पालन करणे आवश्यक होते.त्यानुसार, अपीलकर्ते यांनी अभियांत्रिकी महाविद्यालयाच्या पाच जुन्या दुकानदारांना लिपिकांचे वेतनमान दिले.तथापि, अभियांत्रिकी महाविद्यालयाच्या मुख्याध्यापकांच्या भूमिकेनुसार अपीलकर्ते वरील पाच दुकानदारांच्या वेतनमान सुधारणा केली.त्यानंतर, अपीलकर्ते लिपिक आणि दुकानदारांच्या वेतनमानात समानतेसाठी दुसऱ्या वेतन आयोगाच्या शिफारशी स्वीकारल्या.परंतु, तोपर्यंत पाच दुकानदारांना, मुख्याध्यापकांच्या सांगण्यावरून त्यांच्या वेतनाच्या अनियोजित आणि अनावश्यक वाढीच्या पुनरावलोकनाचा परिणाम म्हणून, दुसऱ्या वेतन आयोगाने शिफारस केलेल्या वेतनमानापेक्षा जास्त वेतनमानात ठेवण्यात आले होते. अपीलकर्ते यांना लक्षात आले की, या पाच दुकानदारांच्या वेतनमान केलेली अनियोजित वाढ ही एक चूक होती.अपीलकर्ते यांना लक्षात आले की, या पाच दुकानदारांच्या वेतनमान केलेली अनियोजित वाढ ही एक चूक होती.तथापि, अपीलकर्ते या पाच

दुकानदारांचे उच्च वेतनमान मागे घेतले नाही, ते केवळ त्यांना वैयक्तिक वेतनमान मानले.

उद्दिष्ट होऊन प्रतिवादींनी केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणासमोर अर्ज दाखल केला आणि पाच दुकानदारांना दिल्याप्रमाणे समान वेतनमान मिळावे असा दावा केला. प्रतिसादकर्त्यांनी "समान कामासाठी समान वेतन" या तत्त्वाचा अवलंब केला. न्यायाधिकरणाने प्रतिवादींचा दावा कायम ठेवला. त्यामुळे ही याचिका करण्यात आली आहे.

अपीलाला परवानगी देत, हे न्यायालय

असे म्हटले की 1. अपीलकर्त्याने केलेली चूक न्यायालय किंवा न्यायाधिकरणाला अपीलकर्त्याला चुकीची पुनरावृत्ती करण्याचे निर्देश देण्यासाठी वैध किंवा वैध आधार देऊ शकत नाही. अशा स्थिति विशेषासाठी 'समान कामासाठी समान वेतन' हा सिद्धांत लागू होत नाही. स्पष्ट चूक ही अपीलकर्त्याला त्या चुकीची पुनरावृत्ती करण्यास भाग पाडण्यासाठी वैध आधार ठरू शकत नाही. वैयक्तिक वेतन "समान कामासाठी समान वेतन" या सिद्धांताचा अवलंब करण्यासाठी आधार देऊ शकत नाही.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण: 1993 चा दिवाणी अपील क्रमांक 4005.

1989 च्या ओ. ए. क्रमांक 697/सी. एच. मधील केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरण चंदीगडच्या दिनांक 06.03.1989 च्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्ते यासाठी रणजित कुमार.

प्रतिवादी साठी एस. उजागर सिंग, देवेंद्र वर्मा आणि सतीश विग.

न्यायनिर्णय दिला गेला

बी. पी. जीवन रेड्डी, न्यायमूर्ती

चंदीगडच्या केंद्रीय प्रशासकीय न्यायाधिकरणाच्या निर्णयाच्या विरोधात हे अपील केले जाते, ज्यामध्ये 1 ते 5 प्रतिवादींनी दाखल केलेल्या मूळ अर्जाला परवानगी दिली आहे.

प्रतिवादी हे पंजाब अभियांत्रिकी महाविद्यालयातील दुकानदार आहेत. न्यायाधिकरणासमोर त्यांचा दावा असा होता की त्यांना रुपये 570-1080/- य वेतनश्रेणीत वेतनमान मिळण्याचा हक्क आहे. त्याच महाविद्यालयातील इतर पाच दुकानदारांना जे देण्यात आले आहे. प्रतिवादींनी समान कामासाठी समान वेतन" या तत्वाचा अवलंब केला. प्रतिवादींनी समान कामासाठी समान वेतन" या तत्वाचा अवलंब केला.

भारत सरकारच्या गृह मंत्रालयाने 1 नोव्हेंबर 1966 रोजी जारी केलेल्या अधिसूचनेनुसार, केंद्रशासित प्रदेश चंदीगडच्या प्रशासकांना पदाचे स्वरूप, वेतनमान आणि वेतनमानात सुधारणा करण्याच्या संदर्भात पंजाब सरकारच्या आकृतिबंधचे पालन करणे आवश्यक होते. भारत सरकारच्या गृह मंत्रालयाने 1 नोव्हेंबर 1966 रोजी जारी केलेल्या अधिसूचनेनुसार, केंद्रशासित प्रदेश चंदीगडच्या प्रशासकांना पदाचे स्वरूप, वेतनमान आणि वेतनमानात सुधारणा करण्याच्या संदर्भात पंजाब सरकारच्या आकृतिबंधचे पालन करणे आवश्यक होते. तथापि, चंदीगडच्या पंजाब अभियांत्रिकी महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांनी लिहिलेल्या पत्राच्या आधारे चंदीगड प्रशासनाने दुकानदारांसह तीन श्रेणींचे वेतनमान सुधारित केले. रु. 110-250/ वेतनमानाच्या तुलनेत, वेतनमानात रु. 160-400 /-चा विस्तार दुकानदारांसाठी करण्यात आला. या

कार्यवाहीमुळे, त्यावेळी महाविद्यालयात काम करणाऱ्या पाच दुकानदारांना या उच्च वेतनमानाचा लाभ मिळाला.

1978-79 या वर्षात चंदीगड प्रशासनाने दुसऱ्या वेतन सुधारणा समितीच्या शिफारशी स्वीकारल्या आणि लागू केल्या. या शिफारशीनुसार, दुकानदारांचे वेतनमान लिपिकाइतकेच ठेवण्यात आले होते. (त्या तारखेपर्यंत वेतनमान रु. 160-400 मध्ये सुधारणा करून रु. 570-1080/- एवढेकेले) वेतन सुधारणा समितीने दुकानदार पदासाठी. वेतनमान रु. 400-600 /- इतके केले.

1983 ते 1987 या दरम्यान म्हणजेच दुसऱ्या वेतन सुधारणा समितीच्या शिफारशी स्वीकारल्या गेल्यानंतर आणि त्यांची अंमलबजावणी झाल्यानंतर बऱ्याच काळानंतर 1 ते 5 प्रतिसादकांची नियुक्ती करण्यात आली होती. त्यांची नियुक्ती 400-600/- रुपये वेतनमानानुसार करण्यात आली होती. त्यांची अशा प्रकारे नियुक्ती झाल्यानंतर, त्यांनी वेतनमान रुपये 570-1080/- वाढवण्यासाठी निवेदन केले. हे फेटाळण्यात आले आणि त्यानंतर त्यांनी न्यायाधिकरणाकडे धाव घेतली.

न्यायाधिकरणासमोर प्रशासनाचे प्रकरण असे होते की चंदीगड प्रशासनाच्या दिनांकित 19.9.75 या पत्रात दुकानदारांना उच्च वेतनमान वाढवण्याचा निर्णय ही एक चूक होती. ही एक अनियोजित आणि अनावश्यक पुनरावृत्ती होती. त्यानंतर दुकानदारांना दिले जाणारे उच्च वेतनमान हे प्रत्यक्षात सहाय्यकांना दिले जाणारे वेतनमान होते, जे दुकानदारांसाठी पदोन्नतीचे पद आहे. ही चूक वेतन सुधारणा समितीने सुधारली ज्याच्या शिफारशी स्वीकारल्या गेल्या. त्याच वेळी असा विचार केला जात होता की पाच व्यक्तींकडून (ज्यांना ते आधीच देण्यात आले होते) वरील उच्च

वेतनमान काढून घेणे योग्य आणि इष्ट ठरणार नाही आणि म्हणूनच, वरील उच्च वेतन हे पाच दुकानदारांचे वैयक्तिक वेतन मानले गेले. दुसऱ्या वेतन सुधारणा समितीच्या शिफारशी स्वीकारल्यानंतर 1 ते 5 प्रतिवादींची नियुक्ती करण्यात आली असल्याने, प्रशासन म्हणाले की, प्रतिवादींना ही चूक पूर्वनिश्चित मानता येत नाही किंवा ते समान वेतनाचा दावा करण्यासाठी आधार बनवू शकत नाहीत. न्यायाधिकरणाने हे प्रकरण स्वीकारण्यास नकार दिला.

तथापि, आमचे असे मत आहे की प्रशासनाने केलेली चूक प्रशासनाला त्या चुकीची पुनरावृत्ती करण्याचे निर्देश देण्यासाठी न्यायालय किंवा न्यायाधिकरणाला वैध किंवा वैध आधार देऊ शकत नाही. आमच्यासमोर मांडण्यात आलेल्या कार्यवाहीवरून स्पष्टपणे दिसून येते की, 19 सप्टेंबर 1975 ची वेतनवाढ ही केवळ महाविद्यालयाच्या मुख्याध्यापकांनी लिहिलेल्या पत्राच्या आधारे करण्यात आलेली अनिर्धारित होती. प्रशासन ही चूक सुधारू शकले असते यात शंका नाही. तो सर्वात योग्य मार्ग असता, परंतु तसे करण्यात त्यांचे अपयश प्रतिवादींना असे म्हणण्याचा अधिकार देऊ शकत नाही की त्यांनाही उच्च वेतनमान देण्यासाठी चूक हा आधार बनला पाहिजे. तो सर्वात योग्य मार्ग असता, परंतु तसे करण्यात त्यांचे अपयश प्रतिवादींना असे म्हणण्याचा अधिकार देऊ शकत नाही की त्यांनाही उच्च वेतनमान देण्यासाठी चूक हा आधार बनला पाहिजे. वर नमूद केल्याप्रमाणे ते खरोखरच सहाय्यक पदासाठी स्वीकार्य वेतनमान होते जे दुकानदारांसाठी पदोन्नतीचे पद होते. या दोन्ही पदांना समान वेतनमान दिले जाऊ शकत नाही.

त्यामुळे प्रतिवादींच्या दाव्याला न्यायाधिकरण परवानगी देऊ शकले नसते, असे आमचे मत आहे. अशा स्थितीत 'समान कामासाठी समान वेतन' हा सिद्धांत लागू होत नाही. प्रशासनाला त्या चुकीची पुनरावृत्ती करण्यास भाग पाडण्यासाठी एक स्पष्ट चूक हा वैध आधार ठरू शकत नाही. कर्मचाऱ्यांना वैयक्तिक वेतन विविध कारणांसाठी दिले जाते. काही सेवांमध्ये जेथे मॅट्रिक ही विशिष्ट पदासाठी किमान शैक्षणिक पात्रता असते आणि पदवीधर त्या पदावर रुजू होतो, तेथे त्याला सुरुवातीला अतिरिक्त वेतनवाढ दिली जाते. कुटुंब नियोजन कामांसाठी पुरुष कर्मचाऱ्यांनाही वेतन वाढ दिली जाते. असे वैयक्तिक वेतन "समान कामासाठी समान वेतन" या सिद्धांताचा अवलंब करण्यासाठी आधार देऊ शकत नाही. ती चूक असल्यामुळे ती विद्यमान पदाधिकाऱ्यांसाठी वैयक्तिक वेतन म्हणून मानली जात होती. आणि भविष्यातील पदाधिकाऱ्यांसाठी योग्य वेतनमान देण्यात आले.

वरील कारणांमुळे अपीलाला परवानगी दिली जाते आणि न्यायाधिकाऱ्याचा आदेश बाजूला सारला जात आहे. खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

अपीलाला अनुमती देण्यात आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल."

X-X-X-X